

Inhoud:

- Van de redactie
- Botshol: de geschiedenis van uitgebleven droogmakingen *deel 2*
- Historische panden. *Stationsstraat 17 - Abcoude*
- Onvindbare dopelingen
- Brand in Loenersloot!

De Angstelkroniek is een uitgave van de Historische Kring Abcoude - Baambrugge en verschijnt drie maal per jaar.

Contributie:

Familieid lidmaatschap: € 15,- per jaar
 Persoonlijk lidmaatschap: € 10,- per jaar
 Buitenleden lidmaatschap: € 15,- per jaar
 Losse nummers: € 4,-
 ISSN: 1569-6146

Redactie:

H. Hoogenhout
 Kleiweg 36
 1396 HX Baambrugge
harhoog@hetnet.nl
 tel. 0294 - 29 19 75

G. van der Most -
Redactie secretariaat
 Papehof 9
 1391 BP Abcoude
gvandermost@hetnet.nl
 tel. 0294 - 28 62 14

D.L.H. Slebos
 Dongelmanstraat 8
 1391 EW Abcoude
 tel. 0294 - 28 49 93

W.W. Timmer
 Achter de Kerken 40
 1391 LP Abcoude
 tel. 0294 - 28 4446
Wtimmer1@cs.com

Opmaak:
 Hans Jansens, Amsterdam
hombre@xs4all.nl

Van de redactie

De wind heeft al weer door de bomen gewaaid, de makers staakten hun wild geraas en het geloop over daken ligt ook achter de rug. Zou men over honderd jaar nog begrijpen op welke feestdag wij duiden? Zou de Angstelkroniek nog verschijnen?

Een tijdschrift bestaat bij de gratie van zijn lezers en de schrijvers. Aan lezers hebben we geen gebrek. Zeker niet nadat de laatste speciale uitgave in een oplage van 1400 stuks is gedrukt. Met de schrijvers is de situatie minder florissant. Het aantal hiervan is afgenomen tot een gevaarlijk minimum. Wij roepen onze lezers op om ook eens achter de computer te gaan zitten en een verhaal te schrijven over familie, vereniging, huis of straat. De redactie kan uw pogingen ondersteunen met een grote databank met aanvullende gegevens en/of redigeren van uw publicatie.

In het jaar 2008 is het honderd jaar geleden dat de volgende belangrijke activiteiten in de dorpen zijn ondernomen:

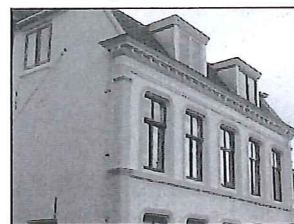
Eind 1907 begin 1908 heeft er een gevaarlijke typhus en roodvonk epidemie in ons land geheerst. Ook in Abcoude en Baambrugge zijn dodelijke slachtoffers gevallen. Wat was dit voor een soort ziekte? Welke preventieve maatregelen werden genomen? Zijn er namen bekend van dodelijke slachtoffers in onze omgeving?

Op 25 februari 1908 werd de Vereniging Abcoudes Belang opgericht. Een voorloper van Vrienden van het Dorp, Vereniging tot Behoud van het Dorps Karakter en De Vereniging Dorpsbelangen Baambrugge. Zij manifesteerde zich al snel door het aanleggen van de Wilhelminabrug over het Gein. Deze werd nog datzelfde

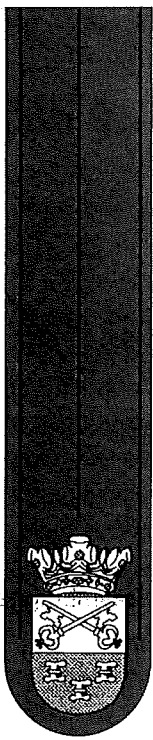
Botshol

Historische panden

In dit nummer:

jaar op 3 september feestelijk in gebruik genomen. Ook in Baambrugge zat men niet stil. Op 29-10-1908 werd aldaar de nog immer bloeiende ijsclub opgericht.

De economische ontwikkeling in het dorp Abcoude maakte het aantrekkelijk om in datzelfde jaar een afdeling Abcoude van de Eindhovensche Boerenleenbank op te richten.

De laatst verschenen Angestelkroniek nr 26 heeft een goed onthaal gehad. Een enkeling heeft gezien dat het onderschrift op pagina 313 niet correct is. Het geluk van de familie Uiterwaal blijft onveranderd. Maar het juiste onderschrift is: V.l.n.r. Ries Sr, Theo, Kees, Gerarda en Ries Jr.

Tenslotte wenst zowel het Bestuur van uw Historische Kring als de redactie van uw lijfblad De Angestelkroniek u het allerbeste voor het komende jaar.

BOTSHOL: de geschiedenis van uitgebleven droogmakingen

deel 2

In ons aprilnummer 25 van dit jaar heeft Fons Compier geschreven over de geschiedenis, de overgang naar Abcoude Proostdij en de plannen tot droogmakerij van dit fantastische natuurgebied in onze gemeente.

Plannen tot droogmakerij.

Burgemeester Jhr. Dedel bereikte eind 1930 dat Ir. A.A. Mussert, de toenmalige hoofd-ingenieur van de Provinciale Waterstaat, een kleine commissie van onderzoek instelde naar de mogelijkheid tot droogmaking van de Botsholsche plassen. De commissiesamenstelling mocht dan 'klein' zijn, deze was ook wel zwaar, met al die titels er in: Dr. Ir. C.K. van Daalen (Rijkslandbouwconsulent), Dr. D.J. Hissink (directeur Bodemkundig Onderzoek te Groningen), Ir. E.H. Smit (Provinciale Waterstaat Utrecht), Ir. J.C. Pfeiffer (deskundige op het gebied van ontwatering) en last but not least Jhr. Mr. C. Dedel, burgemeester van Abcoude van 25.1.1924 tot 25.7.1934 en voorzitter van de veenderij Botshol. Tegenwoordig zou het niet zo gemakkelijk meer gebeuren dat degene die op een onderzoek aandringt, zelf tot de onderzoekers gaat behoren en dit bovendien met een 'dubbele pet'-status. Dat neemt niet weg dat aldus samengestelde commissies wel degelijk voortvarend te werk kunnen gaan: reeds na

ruim een jaar, in maart 1932, kon de commissie haar "Rapport betreffende een onderzoek naar eventuele drooglegging van de Botsholsche Plassen" van 18 bladzijden uitbrengen. Ik kan niet nalaten om uit de inleiding het volgende te citeren: *.. alsmede het feit, dat deze afgelegen en moeilijk bereikbare plassen uit oogpunt van sport en natuurschoon weinig of geen betekenis hebben, deden namelijk een onderzoek alleszins gewenscht schijnen.*

Waar de commissie *het feit* vandaan haalt, dat het natuurschoon nauwelijks iets voorstelde, is mij een raadsel: zelfs door strijdbare lieden die veel méér uit waren op drooglegging dan op objectiviteit, werd beaamd dat het bij de Botsholsche plassen om prachtige natuur ging, die in hun optiek evenwel niet opwoog tegen het belang van winning van landbouwgrond. In haar rapport vermeldde de commissie een gunstig oordeel over de toekomstige cultuurwaarde van de droog te leggen grond, met een te verwachten maaiveldhoogte van 5,30 m.-N.A.P. Het "kwelbezwaar" per hectare zou vergelijkbaar zijn met dat van de naastgelegen polder Groot-Mijdrecht, omstreeks 1930. Ook de polderlasten zouden min of meer overeenkomen met die belendende polder; in het rapport werden bedragen ad fl. 27,00 tot 30,00/m² genoemd en dat was ruim 5 keer zoveel als in het waterschap

Groot-Wilnis-Vinkeveen, alwaar in 1935 een tarief ad fl. 5.50 gold. Maar dat stond niet in het rapport vermeld....

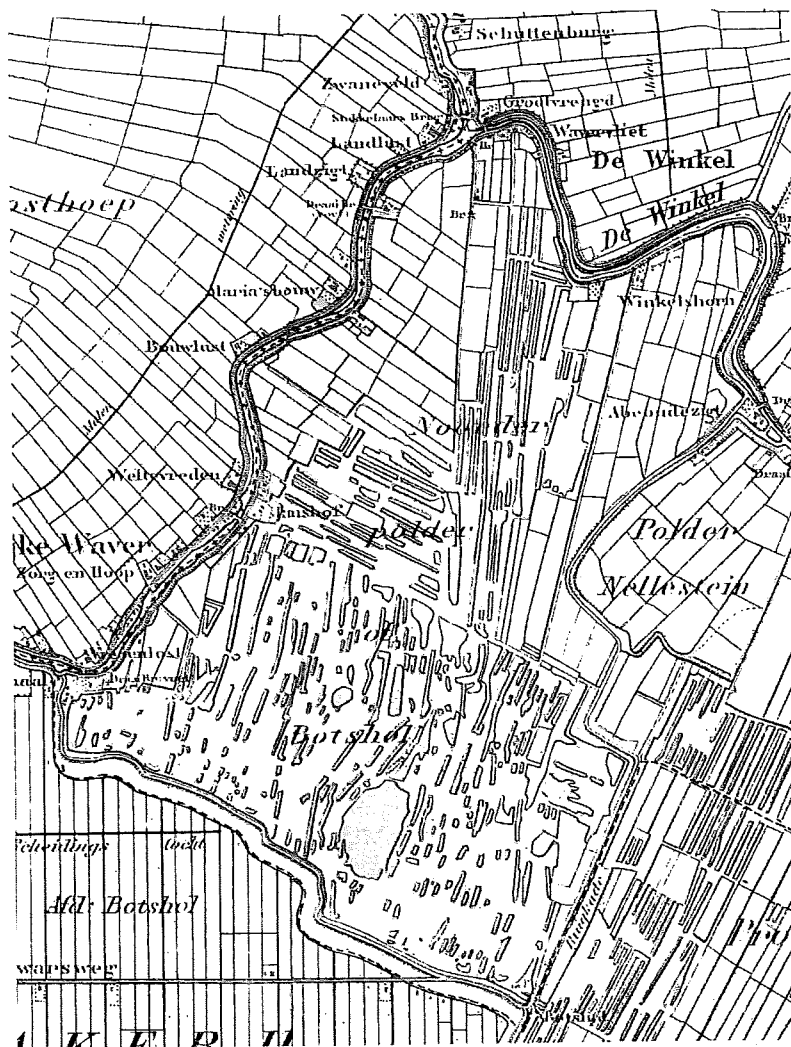
Daarin was wél opgenomen, dat het egaliseren van de droog te vallen bodem een uiterst bewerkelijke en dus dure aangelegenheid zou betekenen; drooglegging zou pas haalbaar zijn, indien de egalisering plaatsvond in het kader van een (zwaar) gesubsidieerd werkverschaffingsproject.

Het bleek mij niet mogelijk om uit te zoeken of de hoofd-ingenieur van de Provinciale Waterstaat op basis van het rapport het Provinciale bestuur om een besluit over de droogmaking heeft verzocht; een dergelijk besluit door Gedeputeerde Staten uit 1932-1933 of wellicht pas in 1934 is mij in ieder geval niet bekend. Het valt niet uit te sluiten dat de voorbereiding van de besluitvorming te lijden heeft gehad onder de concurrerende tijdsbesteding, die de hoofd-ingenieur er inmiddels op na was gaan houden: op 14 december 1931 was hij één van de oprichters in Utrecht van de Nationaal-Socialistische Beweging.

Hernieuwde initiatieven tot droogmaking.

In 1937 kwam de droogmaking van de Botsholsche plassen opnieuw aan de orde. Ditmaal had dat niets met een initiatief van een burgemeester te maken, maar alles met het ongenoegen bij het polderbestuur van Groot-Mijdrecht, over het grote hoeveelheden kwelwater, die vanuit de Botsholsche Plassen, ondanks de scheidingsdijk, naar Groot-Mijdrecht sijpelden. Dat deze dijk van meet af aan niet voor de waterwerende taak berekend was, stond als een paal boven water. Maar juist dat van 1880 daterende feit stelt het aanhangig maken van de droogmaking in een merkwaardig daglicht: waarom besloot het Polderbestuur –in 1937– ineens een situatie als motief aan te voeren, die toen al gedurende 50 jaar in Groot-Mijdrecht aan de orde was ?!

Het Polderbestuur vormde evenwel niet de enige drijvende kracht achter de droogmaking: in 1938

werd deze drastische ingreep ook als mogelijkheid genoemd in het rapport "De directe mogelijkheid tot werkverschaffing" van Ir. J.Th. Westhoff. Daarin werd een project van 180 ha. aangeduid. Ook het waterschap Botshol ijverde voor droogmaking en dat leidde in het najaar 1938 tot een onderhoud van B&W van Vinkeveen & Waverveen met de voorzitter van het polderbestuur van Botshol, almede met de heer Kooi, belanghebbende. Het Botshol-duo was komen aandringen op medewerking door Vinkeveen & Waverveen aan de droogmakerij en hanteerden daarbij 2 motieven: de oplevering van 180 ha. aan vruchtbaar land, alsmede verruiming van werkgelegenheid en welstand. Expliciet had het tweetal om een verklaring gevraagd dat de droogmaking van de Botshol werkverruiming zou impliceren. In de raadsvergadering van 18 oktober 1938 werd besloten de gevraagde verklaring af te geven. Deze actie bleef evenwel niet zonder reactie: in "De Ronde Venen" van 21 oktober 1938 liet 'een Vinkeveense lezer', een zogenaamde 'nathouder', de volgende tekst opnemen: "In de Gemeenteraadszitting van dinsdag jl. is

behandeld de vraag of drooglegging van de Botsholsche plassen werkverruiming zou betekenen. Over de vraag of dit al of niet het geval is, wil ik van deze plaats niet spreken, doch deze vraag heeft een schrill licht geworpen op de vooruitzichten voor de onvolprezen Botsholsche plassen. Nadat een jaar geleden in dit blad eenige stukken hadden gestaan over het natuurschoon in deze plassen, hoorde men hier niet veel meer over, waardoor wij eenigermate in slaap gesust waren, denkende dat deze booze plannen nu van de baan waren. Tot onzen groote schrik hoorden wij nu weer deze alarmeerende geruchten, waaruit blijkt dat er niet veel hoop meer bestaat voor het behoud van dit uniek mooie stukje natuur.

Wat heeft men nu voor belang bij het stukje land dat de plas zou opleveren? Immers de oppervlakte is niet zo groot dat velen hun werk hierin zouden kunnen vinden, terwijl het droogmaken tot gevolg heeft dat een stuk natuurschoon zooals elders in ons land sporadisch voorkomt, onherroepelijk verdwijnt. Is hier geen roeping voor onze actieve vereeniging "Vinkeveen en Waverveen vooruit"? Wij twijfelen niet of een groot deel van inwoners van onze plaatsen zou een desbetreffend verzoek gaarne steunen en pogingen aanwenden om de Botsholsche plassen te behoeden voor verdwijnen. Wie neemt het initiatief hiervoor?"

In ieder geval niet het Waverveense gemeenteraadslid P. Smit, gelet diens volgende reactie, twee De Ronde

Venen—edities later, dus in november 1938: *De Botsholsche plassen vormen een uniek stukje natuurschoon, het is volkomen waar. Zij worden echter betrekkelijk weinig bezocht, slechts enkelen profiteren er van. Zou het bezoek in de toekomst*

Op 23 maart 1937 bezocht de Commissaris van de Koningin van Utrecht. Jhr. Mr. Dr. L.H.N. Bosch Ridder van Rosenthal de Botshol. Onze gemeente had toen nog een Burgemeester met hoge hoed. Mr. A.L. des Tombes. Beide heren zitten uiteraard voorin de roeiboot.

drukker worden, dan zal er veel van dit unieke natuurschoon verdwijnen. Droogmaken van deze plassen kost, meen ik, fl. 180.000,-, hoeveel arbeid zit daar niet in. Na de droogmaking zullen er zeker boerderijen worden gebouwd, het afzetgebied van den middenstander zal worden verruimd, arbeiders zullen er werk vinden. En waar de regeering aanspoort tot werkverruiming is het m.i. wel wat erg om ten opzichte van deze voorgestelde droogmaking van "booze plannen" te spreken.

De door 'droogmaker' Smit genoemde kosten ad fl. 180.000,- betroffen een veel te lage veronderstelling; wellicht verwarde hij dit bedrag met het aantal te winnen hectares, i.c. 180. Het kostenbedrag was in werkelijkheid op fl. 300.000,- begroot.

Had dit Waverveense raadslid toch ook wel degelijk oog voor het Botshol-natuurschoon, daar kon een andere, nogal militante 'droogmaker', i.c. het Abcoude-Proostdij raadslid IJ.C. de Jong, beslist niet op betrappt worden. In een discussie met burgemeester Des Tombe in de raadsvergadering van 11.11.1938 wist hij dit gemeentelijke gebiedsdeel af te doen als 'een wildernis, begroeid met riet en hier en daar een struik'. Ook meende hij dat "het publiek er geen natuurmonument in ziet, doch er slechts de afgelegen eenzaamheid zoekt". "Het gevolg hiervan is", aldus raadslid IJ.C. de Jong, "dat op den duur extra politietoezicht in den polder nodig is".

"De burgemeester is er dan ook meerdere keeren

geweest, terwijl het is voorgekomen dat er zelfs twee veldwachters tegelijk vertoefden". Dit citaat zou tot nieuwsgierigheid kunnen leiden omtrent aard en strekking van genoemd 'vertoeven'; de notulen vermeldden daarover echter geen nadere bijzonderheden.

In ieder geval hoopte 'droogmaker' De Jong, dat de gemeenteraad van Abcoude-Proostdij zou willen medewerken aan de droogmaking van de Botsholsche plassen. Edoch, burgemeester Des Tombe wenste deze aangelegenheid geheel anders te beoordelen. Hij wees er bijvoorbeeld op, dat Vinkeveen & Waverveen veel meer belang bij droogmaking zou kunnen hebben en dat de kwaliteit van de grond een even doorslaggevende als onzekere factor zou vormen.

In ieder geval achtte hij een uitspraak van de gemeenteraad over de drooglegging niet van belang en evenmin aan de orde.

Tot slot

Pas in juli 1940, dus reeds in bezettingstijd, werd er door Gedeputeerde Staten van Utrecht een besluit genomen: er zouden geen droogmakingsplannen voor de Botsholsche plassen gereali-

seerd worden. Opvallend genoeg wist 'de Ronde Venen' reeds op 3 mei 1940 het nat blijven van de Botshol te melden.

Met de 'wijsheid van achteraf' durf ik te stellen dat Gedeputeerde Staten ruim 66 jaar geleden een verstandig besluit hebben genomen, gelet op de buitengewoon moeilijk oplosbare problemen met betrekking tot het aangrenzende noordelijke gedeelte van Groot-Mijdrecht: een record-lage polder met een ernstig kwelwater-probleem. Je zou kunnen zeggen dat door het G.S.-besluit uit 1940 het probleemgebied 180 hectares kleiner is gebleven. Maar dat is niet helemaal waar: intussen heeft ook de Botshol zelf een probleem, namelijk dat van verdroging, waardoor een steeds lagere grondwaterstand. Daardoor wordt het steeds moeilijker om de in de Botshol aanwezige natuur (flora én fauna) in stand te houden. Ongetwijfeld zal dit probleem worden te lijf gegaan met plannen van aanpak, met daarin voorspelbare nuttige voornemens zoals 'een geconcentreerde inzet van mensen en middelen', en 'het doelgericht toepassen van instrumenten', etc. Maar ik vrees dat er niet zo bar veel tegen de verdroging valt uit te richten: doe bijvoorbeeld maar eens wat tegen steeds warmere en drogere zomers!

Historische panden.

Stationsstraat 17 - Abcoude

In onze beide dorpen staan, zoals in de meeste zich respecterende dorpen en steden, een aantal historische panden. Het merendeel hiervan werd gebouwd in de 18e en 19e eeuw. Deze gebouwen geven de couleur locale aan de gevelwand van een straat. Wij zullen in de komende nummers aandacht besteden aan een aantal karakteristieke plekken.

We starten met het gepleisterde pand aan de Stationsstraat 17*. Dit statige pand valt op door zijn volume en de opvallende vensters aan de voorgevel. Het straalt een dorpse voornaamheid uit. En dat heeft een achtergrond!

Het huis staat op een locatie waar al eeuwenlang bebouwing heeft gestaan. Tot ver in de 19e eeuw stonden er twee eenvoudige woningen. In deze woningen huisden tot 1863 eenvoudige

lieden zoals een werkman, een nachtwachter, een tuinknecht, een stoelenmatter en een schipper.

In 1862 werden ze, tesamen met twee andere aanpalende panden, aangekocht door Witsen Baron Straalman. Deze tot de zgn. jonge Nederlandse adel behorende eigenaar, woonde zelf in Baambrugge. In september 1859 was hij verhuisd van Amsterdam naar Baambrugge. Daar woonde hij in het huis Geinwijck aan de Rijksstraatweg. Op 32 jarige leeftijd huwde hij met de Engelse Frances Horton.

In 1862 wordt hij lid van de gemeenteraad van het toenmalige Abcoude Baambrugge. In juni 1863 verhuist hij naar Brussel. Hij overlijdt in augustus 1865 in Den Haag.

Na de aankoop worden de oude huisjes gesloopt. Er wordt 1863/1864 een groot huis voor in de plaats gebouwd. Het was niet bestemd voor bewoning door de bouwheer. Het was bestemd voor de verhuur. Maar niet voor het soort mensen zoals eerder genoemd. Vanaf juli 1864 wonen er witte boorden mensen. Zoals een kostschoolhouder, een rijksontvanger, een commissionair, een gepensioneerde legerkapitein en een boekhouder. M.a.w. er is een duidelijke breuk in de status van de bewoners.

De status van de bouwheer, Witsen baron Straalman, geeft aanleiding om te denken dat de financiering van de nieuwbouw voor hem geen probleem moet zijn geweest. Bij zijn overlijden bedroeg zijn vermogen fl. 390.000,-.

Een recent gevonden "bouwnotitie" op een houtje maakt e.e.a. nog duidelijker. Op dit houtje staat in potlood geschreven "*Cornelis Geils 1864 oud 26 jaar. Baas is geweest J. Post. Voor baron Straalman.*"

Wij kennen in het dorp een Cornelis Geils. Deze is geboren op 06-06-1835 te Abcoude Proostdij. Bij zijn huwelijk met Hendrikje Fluit op 29-04-1869 te Abcoude Baambrugge geeft hij als beroep op: timmerman, leeftijd 33 jaar.

Mensen smokkelden ook toen wel met hun leeftijd! Het echtpaar Geils-Fluit wordt in 1869 uitgeschreven naar Westzaan.

Jan Post kennen we ook. Hij werd op 12-01-1819 in Abcoude Proostdij geboren. Hij was gehuwd met Maria van Zijl uit Langeraar. Jan overlijdt op 31-12-1907 in Abcoude Baambrugge. Ook hij woonde in de Baan, onze huidige Stationsstraat. Tot op hoge leeftijd is hij actief geweest als timmerman/aannemer o.a. voor de beide Gemeenten.

De eerste bewoner na de nieuwbouw is de kostschoolhouder Jacob Verboon met vier interne leerlingen. Hij begon 31-01-1857 een kostschool in de Hoogstraat in het pand Slotzicht. Op 01-07-1864 verplaatst hij zijn school naar het grote nieuwe pand aan de Baan. Hij wordt, samen met zijn zuster, op 3 mei 1865 uitgeschreven naar Vlaardingen. Het vreemde is dat zijn leerlingen veel later vertrekken. Twee worden er in mei 1866 uitgeschreven. Een andere wordt helemaal niet uitgeschreven en de vierde vertrekt pas in nov 1869 naar Nieuwer Amstel. Zouden deze leerlingen zonder toezicht in het huis hebben gekeet? Of zouden zij zonder lessen op kamers zijn blijven wonen bij de nieuwe huurder Eduard M. van Mattenburgh, rijksontvanger?

De panden nr. 19 en 21 zijn in 1864 niet veranderd. Tezamen met nr. 17 werden zij via een legaat op 13-12-1865 eigendom van de Gemeente Abcoude Baambrugge. De staat waarin de oude panden verkeerden was waarschijnlijk niet best. De gemeente ontving op 14-06-1867 inschrijvingen voor de aanbesteding van het werk aan de huizen nr. 18 en 18a in de Baan. De huisnummering is wellicht niet goed weergegeven want de huizen waren toen genummerd 19a en 19b. In de Baan had de gemeente geen ander onroerend goed dan de "Straalman" panden.

De Gemeente Abcoude Baambrugge gaat op 15-12-1880 over tot verkoop van de drie panden aan particulieren. In de verkoopacte staat ondermeer vermeld: De gang ten westen van dit perceel (nr 17) gelegen, is het gezamenlijk eigendom van de eigenaren van dit perceel en die der boerenhofstede daartegenover, thans

Stationsstraat 17. Opname van oktober 2006 nadat de dakkapellen waren aangebracht.

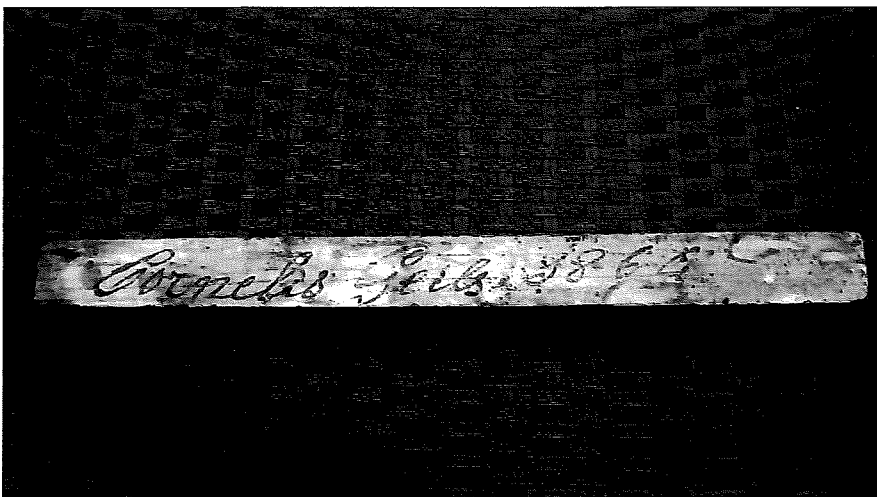
aan den heer Petrus Koekenbier behorende. Het onderhoud van de bestrating is voor rekening van de heer Mante, die van de stoep en de beschoeiing voor rekening van dhr. Koekenbier.

De koper van nr. 17 is Louis Wijnand Henri Mante, een commissionair, die het huis in augustus 1880 al had gehuurd voor fl 350,- per jaar. Mante was lid van het Departement Abcoude Baambrugge der Maatschappij tot Nut

De poepdozen of plonsplee's die achter in het pand op de benedenverdieping aanwezig waren.

van 't Algemeen. Op zijn initiatief zou de eerste gymnastiekschool in Abcoude worden opgericht in het toenmalige Amsterdamsche Koffiehuis. Na zijn vertrek in juli 1891 naar Nieuwer Amstel betreft Leendert Johannes Hofland de woning in november van dat jaar. Zij beroep is Directeur van het Postkantoor. Het hulppostkantoor aan de Hoogstraat in het pand waar thans slager Pouw

zijn zaak heeft, was te klein en te oud geworden. Tot aan de bouw van het nieuwe postkantoor aan het Raadhuisplein zal vanuit de Stationsstraat de post worden behandeld. De verdieping boven het postkantoor wordt door de opvolgende postdirecteuren bewoond. Nadat het nieuwe Post- en

De bouwnotitie van timmerman Pieter Geils

Telegraafkantoor in 1915 in gebruik werd genomen heeft het pand diverse eigenaren en bewoners gehad. Zo was de tekenaar en etser Gerhard Christiaan Haverkamp (1872 - 1926) eigenaar en bewoner van het pand in de periode 1917-1919. Uit de na oorlogse periode zullen nog veel dorpsgenoten Jan Lustenhouwer kennen. Deze oefende op de beneden verdieping de meubelmakerij uit. Een van de laatste handwerkslieden in het dorp waarvan je door de ramen kon zien waar hij mee bezig was. De voorlaatste bewoners waren Ileen Montijn, bekend publiciste en David van het Reve. De huidige bewoners kochten het pand in 2005. Zowel het interieur als het exterieur werden grondig gerenoveerd. Met name de benedenverdieping is aan de eisen van

deze tijd aangepast. De resten van de twee poepdozen aan de achterzijde en een bedstede, beiden nog uit de beginperiode, zijn verdwenen. De buitenkant, in 2006 voorzien van twee geslaagde dakkapellen, ziet er zeer aantrekkelijk uit en vormt een sieraad in de Stationsstraat.

Wilt u iets meer weten over Witsen Baron Straalman? Lees dan het artikel van onze mederedacteur H. Hoogenhout in het boekje: Van Angstel tot Kromme Mijdrecht.

Wim Timmer

* De gehanteerde huisnummers zijn de huidige nummers!

Onvindbare dopelingen

Als je op zoek bent naar je voorouders dan begin je allereerst met het raadplegen van de boeken van de burgerlijke stand. Boven de grote rivieren is het meestal mogelijk om tot 1811 te komen, want per 1 januari 1811 werd namelijk, als gevolg van de inlijving bij het Franse keizerrijk, in het grootste gedeelte van ons land de burgerlijke stand ingevoerd. In delen van Limburg, Noord-Brabant en Zeeland was dit al vroeger gebeurd, omdat deze gebieden al eerder bij Frankrijk waren gevoegd, namelijk in 1796 en in 1798. Ten onrechte wordt de invoering van de burgerlijke stand aan een initiatief van Napoleon toegeschreven, maar dit is niet juist. In Frankrijk is de burgerlijke stand al in 1792 ingevoerd, dus voor Napoleon aan de macht kwam. De Fransen hebben dit syteem op hun beurt weer overgenomen van de Zweden. Daar was men al een paar decennia eerder met de burgerregistratie begonnen.

De periode van voor 1911

Voor de periode van vòòr 1811 zijn we aangewezen op de doop-, trouw- en begraafregisters van de kerken. Daarnaast zijn er met name huwelijksregisters die vanwege de overheid zijn opgesteld. Over het algemeen zijn de registers van de kerken goed bewaard gebleven, hoewel er ook door oorlogen en brand verschillende zijn verloren gegaan. De pastoors en de dominees

hielden deze registers zorgvuldig bij omdat met name kerkelijke huwelijken tussen personen die een verschillend geloof aanhingen uitgesloten was. Bovendien was men voor de armenzorg vaak aangewezen op het kerkgenootschap waar bij men aangesloten was. Het noteren van geboorten en huwelijken gebeurde vrij nauwkeurig. De begraafregistratie was wat slordiger omdat dit alleen voor een goed beheer van de graven noodzakelijk was.

In de Rooms-Katholieke kerk stelde het concilie van Trente (1545-1563) de regels vast waaraan de registratie van het dopen, trouwen en begraven moest voldoen. Tijdens de synodebijeenkomsten van de Hervormde Kerk werden voor dit doel eveneens regels opgesteld. In De Ronde Venen neemt de registratie pas op het einde van de 16e eeuw en het begin van de 17e eeuw een aanvang. Dat wil echter niet zeggen dat alles even gemakkelijk ging en dat er voor de onderzoekers geen problemen zijn. Een mooi voorbeeld vinden we van dopelingen uit Abcoude, Wilnis, Mijdrecht, Vinkeveen en Waverveen die genoteerd staan in het doopregister van de Sint Mathiasparochie in Maastricht. Om hiervoor een verklaring te vinden moeten we teruggaan in de tijd en wel tot het jaar 1567.

Visitatie van parochies

Eveneens volgens een besluit van het concilie

van Trente werden er toen bij de R.K. parochies kerkvisitaties gehouden om de plaatselijke toestanden beter te leren kennen en verbeteringen aan te brengen. Hoe was de beleving van het geloof toen in onze streken? Dat die doorgaans niet best was blijkt uit het bewaard gebleven rapport waarin staat dat bijv. de Mijdrechtse pastoor eigenlijk niet berekend was voor zijn taak en dat de pastoor van Wilnis het er niet beter van afbracht. Over zijn gedrag werd door de visitor geoordeeld: " hij leidt een onstichtelijk leven, was niet wel befaamt op het stuk van de kuysheit". Het geloofsleven van de parochianen leed hier natuurlijk onder.

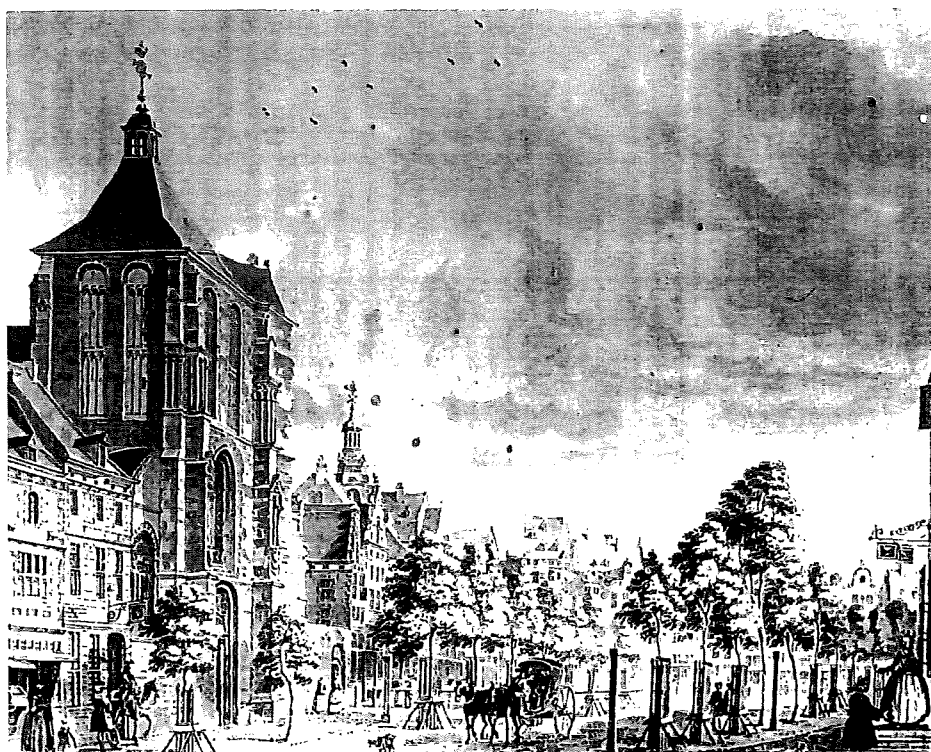
Toen in 1572 Adriaan van Duvenvoorde met 500 geuzen Mijdrecht binnentrok en de katholieke kerk, welke op de plaats stond van de huidige Mijdrechtse Hervormde kerk, in brand stak, was er van leiding van de gelovigen door deze pastoors weinig te merken. Zijn ze wel op hun post gebleven? Wij weten het niet, alhoewel het niet waarschijnlijk lijkt.

De 19^e eeuwse Pastoor Bootz schrijft in zijn journaal over deze tijden in Abcoude: *Het schijnt dat de invoering van het Protestantismus te Abcoude niet met die woede geschiedde, welke bijna overal, elders dezelve vergezelde. Ik lees van geen moordtonelen of andere gruwelen. Zelfs worden aan den uit zijne*

kerk verdreven Pastoor Schijff nog eenige inkomsten gelaten. Waarschijnlijk moet de oorzaak dier zeldzame gematigdheid bij de zoogenaemde Hervormden voor die dagen gezocht worden in den weinige bijval dien zij hier vonden. Abcoude had toch het onschatbaar geluk dat haar Herder en zijn mede priesters een voorbeeld gaven van standvastigheid in het heilig geloof, en de gansche kudde door dat voorbeeld versterkt bleef doof voor de taal der verleiders. In het kerkelijk rekenboek nr 1 die noodlottige tijden andermaal besprekend, herhaalt hij, zeker met innige vreugde, dat van de in of bij Abcoude verbleven Priesters of Pastoors geen een bekend is, die tot de sogeaemde Reformatie is overgegaan.

Dit verklaart waarschijnlijk ook waarom de parochianen uit de omliggende streken die het nodig achtten om hun kinderen te laten dopen dit lieten gebeuren door pastoor Jeger van Abcoude. We moeten ook gissen of de mensen naar Abcoude kwamen of dat de pastoor al reizend rondtrok om de mensen te bezoeken. Het meest logisch lijkt de laatste veronderstelling. Hiervoor zijn twee redenen aan te voeren. Allereerst noteerde pastoor Jeger in zijn doopboek niet alleen de namen van kinderen uit onze huidige gemeente maar onder andere ook uit Aalsmeer, Amstelveen, Blokland, Ouderkerk,

Kudelstaart, Kockengen, Loenersloot, Nieuwkoop, Nieuwveen, Mijdrecht, Wilnis, Weesp, Uithoorn en Zevenhoven. De tweede reden is dat bij de doop van kinderen te Abcoude en Wilnis soldaten van hopman Floyon aanwezig waren en dat zelfs een van die kinderen van een soldaat was. In die tijd kwam het

Tekening uit 1740 van de St. Mathiaskerk waar pastoor Jeger in 1580 zieleherder werd

namelijk veel voor dat de vrouwen van de soldaten met hun mannen meetrokken. De heer van Floyon was in Spaanse dienst en zijn troepen waren toen in deze streek aanwezig. Zou het kunnen zijn dat pastoor Jeger onder bescherming van deze Spaanse troepen deze streek heeft bezocht en daarbij kinderen heeft gedoopt en huwelijken ingezegend?

Het Inschrijfboek

Het inschrijfboek, waarin pastoor Jeger zijn aantekeningen maakte, heeft een perkamenten omslag en telt 116 bladen, waarvan er enige onbeschreven zijn. Op de eerste bladzijde staat de titel: *Nomina infantium baptizatorum ex pago Abcouदानo*, (naamlijst van de gedoopte kinderen van het dorp Abcoude). Daaronder staat een versje en de vermelding dat het register is gekocht door de kerkmeester uit Abcoude Quintinus Berthem. De eerste doopakte wordt ingeschreven op 10 september 1573. De eerste doopakte van pastoor Jeger is van 1 november 1575 en zijn laatste van 11 september 1578. Zijn laatste trouwakte is van 28 oktober 1578. In het register zijn ook huwelijken en overlijden genoteerd.

Alle akten werden in het register van Abcoude ingeschreven door pastoor Gerardus Jeger die ook wel als Jager en Jegers tekent. Hij was een ijverig herder en dat bewijst zijn onvermoeidheid in het toedienen van doopsels. Voor zijn aantekeningen gebruikte hij een loden stift, voorloper van ons potlood! Toen het verblijf hem in Abcoude, waarschijnlijk door de rondtrekkende benden, onmogelijk werd, vertrok hij met medeneming van zijn register naar Maastricht. Over dat verlaten van zijn parochianen is niets bekend, maar de roerige tijden zullen hier beslist een rol in hebben gespeeld. Gezien zijn ijver voor de handhaving van het kerkelijk recht, zijn toewijding en doorzettingsvermogen kan het niet anders dat hem het verder werken in deze streek onmogelijk was gemaakt. Hoe kwam hij als pastoor in Maastricht? Zeker is het niet maar er zijn wel genoeg gissingen te maken. Zoals hiervoor reeds vermeld, blijkt uit het register dat hij in Abcoude en Wilnis kinderen doopte waarbij soldaten van hopman Floyon getuigen waren. Aannemende dat hij met Floyon in aanraking is geweest, is het overige gemakkelijk te verklaren. Claude de Berleymont, heer van Floyon, had een broer, Gilles de Berleymont, die in 1567 gouverneur was van Maastricht en in 1579 bij het beleg van deze stad sneuvelde. Een

andere broer, Ludovicus, aartsbisschop van Kamerijk, was proost van de Sint Servaaskerk in Maastricht van 1576 tot 1596. Was het dan een wonder dat de deken Gerardus van der Meer, die het eigenlijke hoofd van het kapittel van Servaas was, pastoor Jeger op 8 januari 1580 tot pastoor van de Sint Mathiasparochie benoemde waarvan de pastoor overleden was? Hier, in zijn nieuwe parochie gebruikte de pastoor het register verder voor zijn Maastrichtse parochianen. Het verschil tussen de namen uit het noorden en het zuiden is goed te zien. In onze streek noteerde hij allen nog maar patroniemen zoals Jan Pietersz, soms met het ambacht erbij van brouwer of snijder, maar echte familienamen waren het nog niet. In Maastricht waren reeds vaste familienamen ingeburgerd. Jeger heeft zijn pastoorsambt in Maastricht niet lang mogen uitoefenen want op 2 augustus van hetzelfde jaar werd bekend gemaakt dat wegens het overlijden en de armoede van pastoor Jeger de rechten van kapittel en sacristie kwijtgescholden werden. Men kan dus voor dopelingen uit onze regio o.a. Mijdrecht en Wilnis, maar ook voor kinderen uit Vinkeveen en Waverveen, tussen 1573 en 1578 de originele inschrijvingen in Maastricht vinden. En dit is heel bijzonder want het oudste doopboek van de Rooms-Katholieke parochies te Abcoude begint pas in 1689, 101 jaar later! Waar zijn de ontbrekende doopboeken gebleven? We zullen helaas deze vraag nooit kunnen beantwoorden.

De rijksarchivaris in Limburg beschrijft in 1914 het register als een "rhapsody" waarin pastoors uit de St. Mathiasparochie te Maastricht maar ook pastoors uit Abcoude en hun plaatsvervangers alles kris kras dooreen hebben geschreven. Men vindt er behalve de akten ook aantekeningen van testamenten, kerkinkomsten, adressen van parochianen, kritiek op het sluiten van huwelijken door ambtgenoten te Maastricht, tegen de Forma Tridentina, een middel tegen tandpijn enz. enz. Het doopboek bevat hierdoor een schat aan gegevens die zowel voor Abcoude en wijde omgeving, de Ronde Venen en omliggende plaatsen, van belang zijn.

Tijdens de Franse overheersing van Maastricht van 1794-1814 werd het door Franse beambten in beslag genomen en viel het in handen van de Staat. Thans is het in bezit van het Rijksarchief te Maastricht.

*Fred de Wit
Mijdrecht*

Brand in Loenersloot!

Het aardige van het systematisch doornemen van historische bronnen zijn de toevallige vondsten. Hier kun je niet naar zoeken omdat je niet weet dat ze er zijn en dus geen aanleiding tot zoeken vormen. Naar een naald in een hooiberg kun je, mits je geduld en tijd hebt, zoeken!

Zo vonden wij in de correspondentie van de Gouveneurs des Konings van Utrecht een brief van de burgemeester van Loenersloot waarin een verslag. In een tijd dat er geen communicatie met telefoon of telegrammen mogelijk was, moest iemand te voet of te paard eerst naar Loenen om de melding te doen van een brand die op negen februari 1828 Loenersloot plaats vond. Daarbij vallen een paar zaken op. Genoemde bakker Johannes van Walbeek is een voorvader van de van Walbeken die nog altijd in onze gemeente wonen. De middenstand was in die tijd zwak ontwikkeld. Het waren vaak krab-belaars. Dat zien we ook aan de nevenberoepen die worden vermeld. De breedvoerige verslaggeving is duidelijk ook niet meer van deze tijd. De aanrijtijden van de brandweer waren ook wat

ruimer dan in onze tijd. De eerste brandweerlieden waren al na een half uur ter plekke. Dat was heel snel. De vrijwilligers moesten bij elkaar worden getrommeld; de brandspuit moest rijklaar gemaakt worden; het paard werd van stal gehaald; ingespannen en dan ging het geheel met vliegende vaart richting brandhaard. Deze brandde ondertussen mede dank zij de wind flink verder. Opvallend is dat de "brandweercorpsen" uit de nabij gelegen gemeenten ook kwamen aanrennen. Kennelijk was de communicatie goed geregeld zodat het de moeite was voor de verderweg gelegen corpsen om toch assistentie te komen verlenen. Opvallend detail is dat de toeschouwers zich goed gedroegen. Dit was waarschijnlijk niet altijd het geval: toeschouwers liepen in de weg of ontfermden zich onrechtmatig over de eigendommen van de getroffen.

"Ik heb de eer Ued kennis te geven, dat gisterenavond omstreeks 6 ure ontdekt is geworden dat er brand ontstond in eenen volgeladen hooiberg bij de woning en de schuren staande van Johannes van Walbeek, broodbakker, tapper en veehouder wonende alhier te Loenersloot in de huizinge staande en gelegen tusschen de straatweg en de vaart van Utrecht op Amsterdam. Alzoo die hooiberg spoe-

Dit prentje kan wat mij betreft vervangen worden door het emmerplaatje met onderschrift: Lederen brandemmers zoals die ongetwijfeld ook in Loenersloot zijn gebruikt om aanvullende bluswater vanuit de Angstel te kunnen leveren.

dig tot den top toe in vollen vlam was en dezelve vlam reeds was werkende op het rieten dak aan die zijde van het huis alwaar eene hevige oostenwind die vlam dreef, en het alzo te vreezen was, dat ook de gemelde gebouwen spoedig een prooi des brands zouden worden; is het aan de spoedige toegebragte hulp te danken, dat de woede van den door den wind zoo zeer aangezette brand is gestuit geworden en bepaald is tot de afbranding slechts van den gemelden hooiberg. Terwijl de eerste spuit van de nabij gelegen gemeente Loenen reeds binnen het half uur na de ontdekte brand aldaar werkende was, werd die spuit eenige weinige ogenblikken daarna gesecondeerd door de brandspuit van de gemeente Baambrugge. Deze beide spuiten deden het gewenschte effect, zoodat men de brand meester werd. En dat ik het onnoodig achtte om van den vriendelijke aanbieding gebruik te maken van de op datzelfde oogenblik te hulp toegesnelde

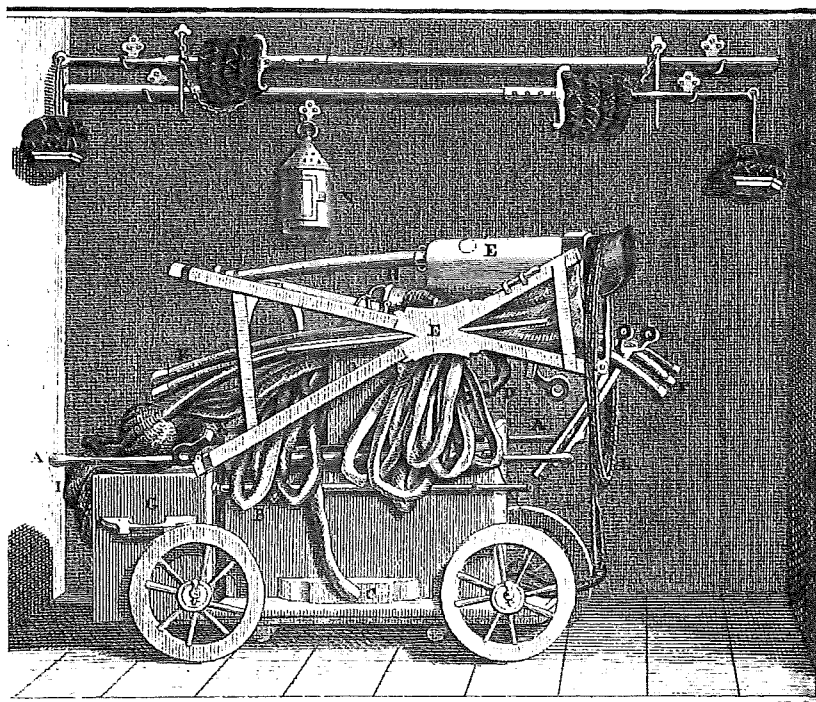
menigte van Vreeland en van Oudhoven, respectievelijk met hunnen brandspuiten en brandbluschgereedschappen daarbij de hand en gereed om op het eerste verzoek dadelijk te kunnen werken. Dus vier brandspuiten in loco zijnde en de brandspuit van Nieuwersluis, te Loenen geplaatst, zijnde geworden, om op het eerste teken van behoefte aan dezelve te kunnen toesnellen. Dan ook nog die van Vinkeveen volgens bekomen berigt, op weg geweest zijnde, om wanneer het noodig ware geweest daarmede hulp toe te brengen. Zoo heb ik voorts het genoeg Ued te mogen berigten, dat er geene de minste wanorde heeft plaats gehad. In tegendeel heeft ieder den besten wil en genegenheid om te helpen betoond. Van de Besturen der omliggende gemeenten waren ook tegenwoordig de heren Van den Aniel, Ruijs, van Hilten, Viervant en van der Paauw.

O R D E R

OP HET GEBRUIK DER

SLANG-BRANDSPUITEN.

Figuur eener Brandspuit, zoo als dezelve met zijn toebehooren in de Brandspuit-Huisjes gereed staat, om naar den Brand gebragt en aldaar gebruikt te worden.

De eerst genoemde heer Van den Aniel heeft ook de goedheid gehad, om de bewoners van het Huis te helpen in het bergen hunner huisraad en inboedel, daar niets meerder te vreezen was, dan dat al de gebouwen zouden zijn afgebrand. Ik zoude ook niet genoeg kunnen prijzen de onderlinge vriendschap der naburige gemeenten, in het toebrengen en het aanschaffen der noodige hulpmiddelen en het bereidwillig toedienen van verlichtingsstoffen, waaraan bij sommige der hulp toesnellenden gebrek kwam te bestaan”.

Wim Timmer

Verrijdbare slang-brandspuit in ruststand. In actie werden er handbomen gemonteerd waaraan 2 x 2 personen bij toerbeurt stonden te zwingelen om het water vanuit sloot of gracht aan te voeren. Spierballenstoom aandrijving.